

briga te za svet, drž' se samo puta!

laslo vegel

Kole mi je bio prijatelj. I sada ga se takvog sećam. A i žao mi je što je otišao. Ubeden sam da mu je ta pogreška bila sudbonosna. Siguran sam da se i on već kaje, da njegov put, da njegovo bekstvo, ima cilj. Da. Verovatno mu je dosadilo sve i pobegao je. Tabane će mu odsada ranjavati beton, članove mu više neće milovali prva prolećna trava. Istina, ne tvrdim da smo se jako dobro poznavali. Na hladnim i mračnim stepenicama Opere sastajali smo se svaki dan, svako popodne, iz navike. Ovo mesto je bilo kao neka pećina, ili kao svetilište nekog hrama. Kao oltar najmodernije crkve sveta gde dolazi da se moli ceo grad. Na prvom stepeniku je čučao mali ulični prodavac i prodavao večernja izdanja novina. Možda je on bio pop ovoga grada. Iz dana u dan je sve beznačajnije vikao, glas mu je opominjao na ubistva, zemljotrese, i na ratove. I ljudi su sa sve većim žarom kupovali listove. Većina od njih je odmah tu, u dnu stepenica pročitala najvažnije: NASLOVE. Onda su strpali papir u džep i još brže jurili duž glavne ulice. A mi smo sedeli na vrhu, nemi. Ustali smo kada je sunce već palo za kuće. Nismo nikada razgovarali o važnim stvarima, ni pitali jedan drugog. Stvarno, nismo bili ljubopitljivi. Da, tako je to bilo. Nismo želeli nove prijatelje, to jest, ja nisam želeo. Bilo bi mi dosadno da sam u prisnom odnosu bilo s kim. Osećam da bih se zamorio ako bi morao nekoga ozbiljno da volim. Zato i ne zalazim u društvo, a devojke — devojke držim da su smešne. Bože moj, pre ili posle, sve postanu tako sentimentalne! A to je propast sveta.

„Ti se stvarno ne udvaraš nikome?“, pitala me gazdarica, koja se povremeno iskradala od čerke iz spavaće sobe i neopaženo se uvlačila kod mene u krevet. „Ne“, rekao sam smejući se. Možda mi nikad to neće poverovati. Sve više govori o mladim devojka, nervozno pokazuje fotografije iz mladih dana, pa i muževljeve fotografije koji je umro mlad, davo bi ga znao od čega. Nikako ne mogu da zapamtim od čega je umro. Kada sam se ujutru budio, nikada je nisam zatekao kraj sebe; verovatno se stidela što joj je telo sve mlohavije, a koža poprima staračku boju. A ja mislim da je najbolje voleli ovakve zrele žene, koje se podaju kao noćna ulica skitaču. Možda zato što su pedantne, postanu ćutljive, zatvorene kao kristal i sutradan ne traže ništa. Ne napastvuju nam osećanja kao devojčice koje su lepe kao cvetovi, ali snagu crpe iz nas. I mnogi od njih, na žalost, i ne znaju kakva je to sreća — ne voleli nikoga. Kako je to lepo kada čovek ujutro ostane sam, ili kada u podnevnim, vrelim časovima, dok stiče svoje zube, iskače sam iz još jurećeg tramvaj. Da. Ja, na primer, već mogu da prepoznam te ljude. Lica su im čistija, nedostaje im talog umornih, glinenih osećanja, izgledaju kao da su se okupali u nekoj svetloj vodi.

I Koleta sam poznao kao takvog, zato što me nikada nije pitao odakle sam došao, šta volim ili takve „važne stvari“. Nije me gnjavio, ispitivao, nije me zvao nikuda i nije mi obećavao ništa. A ja, ništa i ne znam o njemu. Bili smo ravnodušni jedan prema drugome, kao sveci u starim knjigama moje gazdarice.

Mogao sam i primetiti da je sve manje takvih ljudi. Ne, ne želim da se hvalim, želim samo da kažem da su ljudi toliko navikli jedan na drugog, kao travke na napuštenoj poljani; skoro da bi grupno želeli smrt. I misli su im se ispreplele kao i tela. Kao zubača u mirnim, znatiželjnim baštama. A vam kažem da je to tako. I dah im se izmešao, a i ukus u ustima im je jednak.

Da. Možda je Kole zato te večeri i vezao lanac oko pasa. Sve sam više ubeden u to. Jer i tog dana se ništa naročito nije desilo sa nama. I ovaj je bio kao i ostali. Pa ipak, ne da mi mira jedno pitanje; da li se desilo nešto sa nama to popodne, ili uveče?

Sastali smo se na istom mestu, u isto vreme. Kole je već sedeo tamo i posmatrao prolaznike. Seo sam do njega i ćuteći popužio cigaretu. Onda sam se izvalio na stepenik, selio sam se da bi trebalo da kupim i novine, ali sam bio lenj da ustanem i radije sam posmatrao kako automobili jure nekuda. Možda sam malo i spavao. Mislim da je bilo tako, jer često sam običavao spavati malo na tom mestu.

Kada je sunce zašlo, skoro zajedno smo krenuli i skoro zajedno smo stigli do tramvajске stanice; skoro u isto vreme smo uskočili u tramvaj.

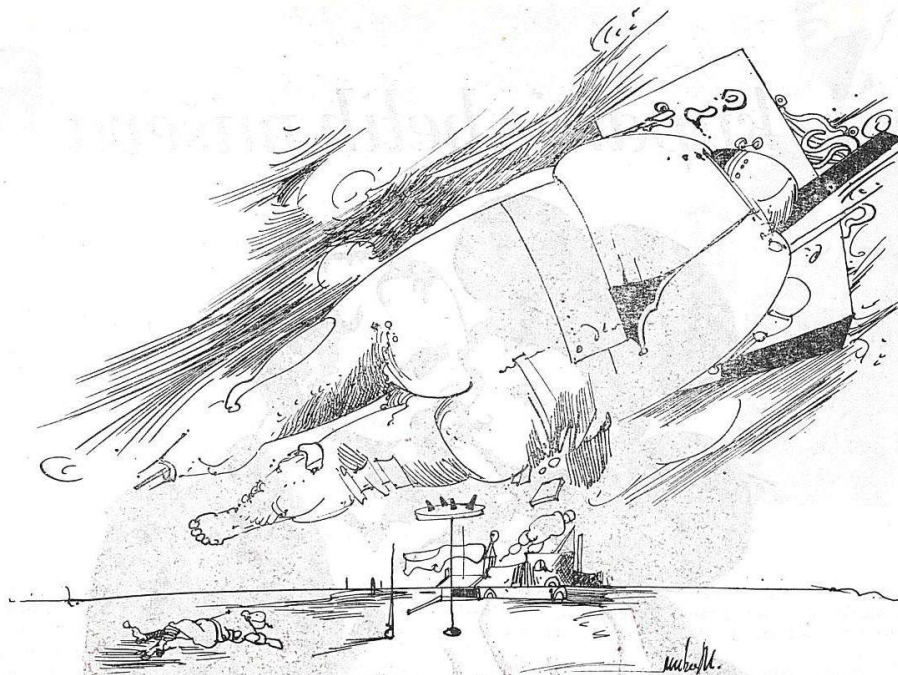
Kada smo se progurali, nasmejali smo se, možda zato što nas je konduktar začuđeno odmeravao, ali nije rekao ništa. Dok se tramvaj zaustavio mi smo već i platili.

Na poslednjoj stanici smo sišli i krenuli u motel na periferiji grada. Imali smo običaj da idemo tamo, jer smo mogli da pijemo i na veresiju. Kelner je bio dobar čovek i verovao nam je. Mislim da nas je i voleo, jer često nam je pronalazio sezonska zaposlenja, a preko leta, dok puteve preplavljaju turisti, nije teško naći sezonsko zaposlenje. Hoteli, benzinske pumpe, uvek su nam bili sigurni izvori. Zato se nikada nismo nervirali zbog para. Ako nam je nestalo, ili je gazdarica spomenula stanarinu (sva sreća, to joj se desilo godišnje dva-tri puta), stali smo na put i autostopom krenuli nekuda. Put nas je vodio. I uvek se našao neki posao: ili u nekom motelu kraj puta, hotelu, ili na nekoj benzinskoj pumpi. Ja sam najviše voleo da radim na benzinskim pumpama. Nije se baš isplatilo, ali je bilo zanimljivo, a i čovek je bio bliže putu, mogao je u svakom trenutku da nastavi dalje. Zato i volim puteve. Putevi donose sreću ljudima. Daju mu hleba i zabave. Uvek sam bio siguran: dok se pridržavam puta — biću srećan čovek.

Kole je išao ispred mene, ja nekoliko koraka za njim. Zadovoljno sam posmatrao njegov tirkizno plavi triko; dobro mu je pristajao uz farmerke. Neka Nemica mu ga je poklonila. Bože moj, kada se setim samo koliko smo se smejali toj ženi! U Caviatu se upoznao sa njom i odmah ju je odveo do ispod Meštrovićevog spomenika. Kole ima često tako neke dečje zamisli. Jednom mi je pričao da je počeo učiti istoriju umetnosti, ali je prekinuo jer je bilo strašno dosadno. Ali statue i manastire je jako voleo. Sećam se, jednom smo dospeli do Dečana i ni za svo blago sveta nije hteo da odemo odatle. Danima je uporno gledao ogromne freske i bradate svece na njima. Zatim ga danima nisam video, da bi se iznenada opet pojavio. Istina, nije me tražio, nije se interesovao za mene. Nije me ni pogledao. Video sam ga kako luta oko manastira sa jednim kaluderom. Video sam kako Kole gestikulira, objašnjava, čemu sam se jako čudio, jer ga dosad nisam video da to radi. Ali uskoro se opet pojavio. Bilo je jutro. „Idem“, rekao je nervozno. I opet smo nastavili zajedno. Presekli smo brda i stigli u Caviat. Brzo sam našao posao na dubrovačkoj cesti. Kole nekoliko dana nije izlazio iz vile u koju smo se ilegalno smestili. Tek posle poduzetog ubeđivanja sam uspeo da ga odmamim u baštu hotela „Dinosaurus“. Rekao sam mu da ćemo malo plesati. Te večeri je upoznao Nemicu i nestao sa njom. U međuvremenu je stigao vlasnik vile i ja sam morao da bežim. Uzalud sam ga tražio, nisam ga našao nigde. Posle dve nedelje sam ga tek ponovo sreo na terasi dubrovačkog „Excelziora“. Bio je lepo obučen i brzo mi je ispričao da ga Nemica drži pod ključem, sve mu daje, ali u zamenu ne sme da pogleda ni jednu ženu. „Ima i jednu prijateljicu“, rekao je. „Sutra stiže iz Italije“. Sutradan sam napustio posao i utroje smo sačekali prijateljicu. Obe smo ih ismevali. Jednom smo ih čak i izmenjali i one su sve to primile sa totalnom ravnodušnošću. Nisu rekly ništa. Imale su nekako slično držanje i jednako su prevrtale očima u krevet. Uskoro sam i ja bio lepo obučen i, da vam kažem iskreno, moglo se reći da smo bili bogati kada smo se vratili u grad. Odmah smo otišli u motel i častili našeg prijatelja kelnera šampanjcem. Stari je ganutljivo pijuckao šampanjac i samo klimao glavom. „Vama je stvarno život lep“, rekao je stari, a mi smo samo ćutali.

Sustigao sam Koleta i zajedno smo ušli u motel. Bilo nas je mnogo, ali stari nam je odmah stvorio slobodan sto. Nismo ostali dugo mirni, jer pre nego što smo išta poručili, prišao nam je jedan stariji tip i upitao ima li dva slobodna mesta za stolom. Usiljeno sam klimnuo glavom. Posle nekoliko minuta pojavio se sa divnom devojkom. U prvi mah, pomislio bi čovek da joj je otac. Naravno, naivan je onaj koji bi ostao dugo u tom ubeđenju. Seo je do devojke i svoje maljave, prstenjem iskićene prste, položio na devojčino koleno. Molećivo ju je gledao, ali ona nije na njega obraćala pažnju. Hladno i strpljivo je buljila napolje u mrak. Stari je tada prihvatio devojčinu ruku i počeo da je miluje. „Šta piješ?“, pitao je uzbuđeno. Slegnula je ramenima i dalje ćutala. U

međuvremenu je stigao stari kelner. „Nemam para“, rekao je Kole. „A za to bih želeo mnogo da jedem i pijem“, dodao je. „Meni svejedno. Bilo šta“, rekao sam rezignirano, jer me je strahovito nervirao stari prekopta mene. Bio je tip koga bi čovek najradije, odmah posle prvog susreta, izbacio kroz prozor. Pa i da je došao sam, isto bih to mislio. Već mi se nije dopadalo to što se pravio tako samouveren. Ponašao se kao da cela sala posmatra njega. Kažem, nije imao ni jedan normalan pokret. Možda se zato i hvatao za devojčinu ruku. Ali devojka je bila nešto sasvim drugo. Nije obraćala pažnju ni na starog ni na nas. U to sam ubeđen. Možda je to ono što je u njoj bilo zanimljivo. „U redu“, rekao je kelner i hteo da ode. „Čekajte“, rekao je Kole oštro. Kelner se okrenuo. „I čika bi želeo nešto“, reče, i usiljeno se nasmeja. „Šta piješ?“, okrenuo se prema starom. U početku sam pomislio da Kole opet hoće da napravi neki štos. „Devojka pije ono što i ja“, rekoh smejući se. Ali Kole me pogledao oštro i ja sam ućutao. Nisam razumeo šta želi. Nalaktio sam se na sto i čekao. Gledao sam dobro negovane i prstenjem iskićene prste matorog. „Ni para nemaš, a već bi da platiš. Nestrpljiv si mladiću, nestrpljiv. Već sam ti jednom rekao, rekao sam ti da čekaš dok ne dođe tvoje vreme. Zar ne vidiš da još nije došlo?“, pitao je matori cinično. Dok je govorio, razumeo sam da nisu prvi put zajedno. Shvatio sam da su stari poznanici. Skupio sam se, umirio i počeo da posmatram. Ne znam zašto, ali zanimao me je ovaj slučaj. Kole je klimnuo: „Imaš pravo“, rekao je „još nije došlo moje vreme“. „A možda nikad i neće“, rekao je stari, zadovoljno piljeći u Koletove oči. „Doći će. Doći će, kao što svakog jutra stiže sunce“. Stari je počeo glasno da se smeje. Učinilo mi se kao da je već pio pre nego što je došao ovamo. „Vidiš to volim“, rekao je i nagnuo se prema Koletu. „Volim kada veruješ i čekaš. Znaš kako je to. Onaj ko dugo čeka, navikne se na čekanje. I na kraju već ne zna šta će sa sobom. Samo čeka!“ Stari se smeja. „A vidiš, dok ti čekaš, ja se odlično osećam.“ Opet je položio ruku na koleno devojke. „Imam sve što pripada pobedniku. Jer, istina je, pobedio sam. Imam zasluga.“ „Zašto dolaziš ovamo, zašto želiš uvek da se sretniš sa mnom?“, prekinuo ga je Kole. Glas mu je bio nesiguran. Nestalo je pređašnje oštine. Osećao sam: treba mu pomoći.

Ali reči nisu dolazile. Kao da su me hipnotisale, oduzele mi snagu. Shvatio sam da je osećanje sigurnosti staroga stvarno, prosto opipljivo. Da. Ipak ima nečega u matorom. Izgledao sam kao onaj koji želi da preskoči mali jarak; vidim: daljina nije velika. Lako ću, napregnem mišiće i onda mi neko ispod nogu izvuče zemlju. A ja gledam pred sobom tu malu daljinu, mišići su mi na licu ukočeni, grče se, još ne znam šta se desilo sa mnom i zbunjeno se okrećem oko sebe, gledam, nije li me neko primetio, iznenadio u trenu bespomoćnosti.

„Zašto?“, pitao je stari tupo. „Ni sam ne znam. Vidiš, ne znam zašto. Možda zato, jer želim da te ubedim da sam još uvek iznad tebe; da još nije došlo tvoje vreme. A možda i zato jer i ja imam neprospavanih noći. Naravno. Budi zadovoljan, možda sam došao zbog savesti. A možda ću i sutra doći ponovo. Mislim da još imam vremena.“ „Razumeš?“, pitao je stari. „Razumem“, rekao je Kole i pognuo glavu.

Počeo sam da želim Koleta. Matori je vrlo nefer zaigrao na poslednju kartu: govorio je kao otac sinu. Iskreno. Bože moj, kako je grozno ponekad biti iskren! I nema goreg nego kad su očevi iskreni. Izvuku se iz osećanja kao iz odeli. I nastavljaju dalje svežiji, mlađi, što pokazuje njihov hod; žele večno da žive kao bogovi. A za uspomenu nam ostavljaju svoja stara odeli.

Kole je pognuo glavu kao da je pao u zamku. Stari se ispravio i pozvao kelnera. Smešio se: „Ja plaćam“. Popili smo još po jednu. Nije nas ni upitao šta pijemo: naručio nam je dudar. Meni je rekao da se raduje što smo se upoznali. Nisam odgovorio, oborio sam oči.

Vikati, do neba je trebalo vikati. Svejedno, nije važno protiv koga i zašto. Možda sam onda mogao da spa-

sem Koleta. Možda bi mu jedan oštar ljudski glas došao kao starim narodima glas bogova.

Stari se pribio uz devojku, milovao je, mada devojka nije reagovala. Uostalom, bio sam siguran da to nije nikome važno. Potpuno je nevažno da li je devojčina koža glatka, ili šta misli u sebi, šta oseća mesom: svakako je lepa. A matorom je i to dovoljno. Pobednik ne može da se bakće nevažnim stvarima: ne trebaju mu otpaci sa zemlje, samo slatki, nećaknuti plodovi. Sedeli su još otprilike jedan sat i onda su krenuli. Čuo sam kada je devojka pozvala starog kod sebe. Pratio sam je pogledom. Pred vratima se okrenula i pogledala me u oči. Kao da je želela nešto da kaže. Rukom je napravila nerazumljiv pokret. Nisam shvatio. Da li me je zvala da joj pomognem, ili je samo odmahнула rezignirano? Ne znam. A možda je želela da mi kaže obe stvari. Samo devojke znaju da nekim pokretom izraze sve. Ceo svet. Nisam ustao. Gledao sam uporno u Koleta.

„Ko je ovaj čovek?“, pitao sam.

„Posle rata, on je ubio mog oca“, rekao je i ustao. Krenuo je prema izlazu.

„Da li je bio kriv?“, pitao sam pred vratima.

Izašao je. Okrenuo se i prodorno me pogledao u oči.

„Ne“, rekao je suvo. „Nije bio kriv, nego kukavica“. Krenuo je i naslonio se na benzinsku pumpu. „Bojao se“, rekao je kao da govori vazduhu, „bojao se da prođe gradom rame uz rame sa pobednicima“.

Nedaleko od motela je tekla Sava. Nije se videla od velikih brda smeća i otpadaka. Ovamo su iznosili smeće celoga grada. Često sam kroz staklene zidove motela posmatrao Cigane kako skupljaju krpe i gvožđe. Kelner nam je rekao da se ponekad tamo mogu naći i vredne stvari. Jednom smo bili odlučili da posetimo ova brda otpadaka, ali nikada nismo stigli da to uradimo.

Kole se saća uputio onamo. Pridružio sam mu se. Kada smo stigli, Kole je seo na jednu malu gomilu. Nervozno je počeo da pretura po smeću. „Sve je to već trebalo davno zaboraviti“, rekao je. „Ova me uspomena uvek izbaci iz koloseka, ili levo, ili desno“, rekao je smejući se. „Kao sportskim kolima, tako i meni smeća feret.“ Onda je ustao. U levoj ruci je držao jedan zardali lanac. Nemo ga je vezao oko pasa. Krenuo je opeš prema motelu. Zaostajao sam za njim nekoliko koraka. Pratio sam ga do motela. Nije ušao. Na svetlosti sam video koliko ga je lanac izdužio. Bio je lepši, vitkiji. Išao je nem i usamljen. Ljudi su mu se sklanjali, ali i okretali za njim.

Prošlo je leto i došle su duge i dosadne jesenje kiše. Široki lukovi Opere pružaju zaštitu. Sedim na stepeniku i posmatram grad. Ovako, s jeseni, najveća je gužva u centru. Zimi i leli kao da je manje ljudi ovde. U proleće, iako ih je više, kreću se nekako tromo i teško. S jeseni, naprotiv, kao da ovladava panika u centru grada. Kao da besni vulkan. A ja uživam ovde u tišini. Odavde, ipak je sve nekako lepo. Kole se još nije vratio, iako ga čekam svaki dan, svako popodne. Sada sam već siguran da se više neće vratiti. Pokušavam da umirim sebe zato što nisam krenuo za njim. Osećam da imam pravo. Bar u ovom trenutku. S poštovanjem mislim na starog, koji je rekao da još nije došlo vreme. Dobro je tako. Sutra ću se opet uputiti na cestu i podići ću ruku. Volim da pušujem u toplije krajeve. Možda u Cavtat, ili ko zna gde. Ne znam gde će me sutra odvesti put. Zato sam i srećan. Ali, ako jednom izgubim svoj štit, prašinu puta, kad ostanem go, kao nož u zamahu, možda ću onda Koletu dati za pravo. Sada bi me još bolelo ako ne bih sačekao svoje vreme. Moje vreme. Naslanjam se na veliki mramorni stub. „Budi miran“, umirujem sebe, „i drž’ se samo golog puta. Put će te već voditi.“ Sedam ponovo na stepenik i pretražujem džepove u nadi da ću naći bar jednu cigaretu. Nemam. Znači, krajnje je vreme da se uputim na cestu. „Briga te za svet“, ponavljam ponovo u sebi, „drž’ se samo puta.“

Preveo sa mađarskog: **Viktor KOVAČ**